Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne
2025, nr 2 (15), s. 107–111

https://czasopisma.marszalek.com.pl/en/10–15804/pom
DOI: 10.15804/PPUSI.2025.2.11

SPRAWOZDANIE Z PRZEBIEGU I KONWENCJI BADACZY EUROPY WSCHODNIEJ

W dniach 5–6 czerwca 2025 roku na Wydziale Politologii i Dziennikarstwa Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie odbyła się I Konwencja Badaczy Europy Środkowej i Wschodniej zatytułowana „Europa Środkowa i Wschodnia w okresie zmian. Polityka i społeczeństwo". Konwencja została zorganizowana przez Centrum Europy Wschodniej, Instytut Stosunków Międzynarodowych oraz Wydział Politologii i Dziennikarstwa UMCS we współpracy z Instytutem Językoznawstwa i Literaturoznawstwa oraz Instytutem Nauk o Polityce i Administracji. Patronat nad całością przebiegu I Konwencji objął Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego, prof. dr hab. Andrzej Szeptycki.

Konwencja zgromadziła ponad 150 badaczy i ekspertów z ponad 30 polskich i zagranicznych ośrodków akademickich i analitycznych, w tym z Litwy, Mołdawii, Ukrainy oraz Stanów Zjednoczonych. Organizatorom przyświecał cel stworzenia środkowo-wschodnioeuropejskiej platformy debaty naukowej i eksperckiej poświęconej wyzwaniom i zagrożeniom dla państw i społeczeństw regionu Europy Środkowej i Wschodniej w zmieniającym się świecie.

Uroczyste otwarcie Konwencji moderowali prof. dr hab. Marek Pietraś, Dyrektor Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMCS oraz Przewodniczący Rady Programowej Konwencji, a także prof. dr hab. Walenty Baluk, Dyrektor Centrum Europy Wschodniej UMCS i Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego. Uczestników i gości konwencji powitali: prof. dr hab. Radosław Dobrowolski, Rektor Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, prof. dr hab. Wiesław Gruszecki, Prorektor UMCS i Przewodniczący Rady Naukowej CEW UMCS, dr hab. Ewelina Podgajna, prof. UMCS i Dziekan Wydziału Politologii i Dziennikarstwa, dr hab. Katarzyna Radzik-Maruszak, prof. UMCS i Dyrektor Instytutu Nauk o Polityce i Administracji UMCS oraz dr hab. Przemysław Łozowski, prof. UMCS i Zastępca Dyrektora Instytutu Językoznawstwa i Literaturoznawstwa.

Uroczystości towarzyszyło wręczenie Medalu św. Cyryla i Metodego Centrum Europy Wschodniej UMCS Bogumile Berdychowskiej, znanej publicystce i redaktorce czasopisma „Więź", która następnie wygłosiła przemówienie okolicznościowe, w którym podkreśliła

rolę wybitnych postaci z Polski i Ukrainy, które mozolnie budowały relacje polsko-ukraińskie.

Zakres tematyczny Konwencji warunkowany był przede wszystkim dynamiką zmian zachodzących w regionie środkowoeuropejskim, co sprawiło wzrost potrzeby rzetelnej, wielopoziomowej i wielopłaszczyznowej analizy zachodzących procesów oraz prowadzenia w tym zakresie interdyscyplinarnych badań. Transformacja ładu międzynarodowego i procesów zachodzących wewnątrz państw i społeczeństw w tej części kontynentu europejskiego warunkowała zorganizowanie pięciu linii tematycznych poświęconych uwarunkowaniom historycznym i kulturowym, analizie wnętrza państwa oraz środowiska międzynarodowego.

Linia 1 – Historia, tożsamość i pamięć narodów Europy Środkowo-Wschodniej – koncentrowała się na przemianach tożsamości narodowej i kulturowej oraz na roli pamięci historycznej w kształtowaniu świadomości społecznej. Uczestnicy podejmowali tematykę relacji polsko-ukraińskich, dziedzictwa II wojny światowej, polityki (nie)pamięci w Czarnogórze czy integracji mniejszości w warunkach traumatycznych doświadczeń. Wiele uwagi poświęcono także przemianom językowym i społecznym po 1991 roku oraz tożsamości młodego pokolenia w kontekście wojny i migracji. Ważnym aspektem była refleksja nad dziedzictwem kulturowym i rolą edukacji w zapobieganiu radykalizacji i polaryzacji społecznej.

Linia 2 – Polityka, media i społeczeństwo – analizowała przemiany systemów politycznych, społeczne skutki reżimów hybrydalnych, a także wpływ mediów i dezinformacji na życie publiczne w państwach regionu. Omawiano m.in. dynamikę sceny partyjnej, referenda i wybory, zagrożenia wynikające z putinizmu oraz rolę dezinformacji jako narzędzia wojny kognitywnej. Szczególną uwagę poświęcono wojennym uchodźcom z Ukrainy, handlowi ludźmi oraz funkcjonowaniu systemu ochrony praw człowieka w warunkach wojny. Refleksja nad medialnymi narracjami i propagandą rosyjską uzupełniała obraz społeczno-politycznych wyzwań regionu.

Linia 3 – Geopolityka i bezpieczeństwo – podejmowała zagadnienia związane z nowym układem sił w Europie Środkowo-Wschodniej, rolą NATO, współpracą wojskową oraz geostrategicznymi konsekwencjami rosyjskiej agresji na Ukrainę. Analizowano znaczenie tzw. wschodniej tarczy, potencjał małych sojuszy regionalnych oraz zmiany w kulturze strategicznej Rosji. Pojawiły się także refleksje nad odpornością energetyczną, erozją quasipaństwowości w Górskim Karabachu, a także wyzwaniami w zakresie migracji i bezpieczeństwa wyznaniowego. Szczególny nacisk położono na konieczność adaptacji struktur bezpieczeństwa do warunków wojny hybrydowej i destabilizacji regionu.

Linia 4 – Stosunki międzynarodowe i integracja – skupiała się na miejscu państw EŚW w polityce Unii Europejskiej oraz na partnerstwie regionalnym wobec skutków rosyjskiej inwazji na Ukrainę. Dyskusje dotyczyły nowej strategii Partnerstwa Wschodniego, geopolityki Mołdawii i Serbii, relacji Turcji z UE, a także wpływu wojny na relacje polsko-białoruskie. Istotnym wątkiem była także współpraca Polski z Ukrainą i Mołdawią w wymiarze politycznym, wojskowym i humanitarnym.

Linia 5 – Ukrainistyka po 2022 roku – obejmowała szeroki zakres zagadnień dotyczących języka, literatury i dydaktyki w warunkach wojennych. Poruszano temat traumy i pamięci w literaturze wojennej, transformacji językowych oraz nowych modeli nauczania języka ukraińskiego i literatury. Omawiano również związki polsko-ukraińskie w aspekcie językowym i kulturowym, dekolonizację wiedzy slawistycznej oraz rolę języka jako narzędzia oporu. Uczestnicy analizowali współczesny dyskurs medialny, wojenną semantykę, zmiany w dialektologii i fonetyce oraz wyzwania dydaktyczne zarówno w edukacji akademickiej, jak i szkolnej. Refleksja nad ukrainistyką w czasie wojny pokazała jej kluczową rolę w kształtowaniu tożsamości, budowaniu mostów kulturowych i dokumentowaniu przemian społecznych.

Otwierająca pierwszy dzień Konwencji **środkowoeuropejska debata geopolityczna** skupiła wybitnych polityków, dyplomatów i ekspertów z regionu, stając się istotną przestrzenią wymiany poglądów na temat wyzwań geopolitycznych stojących przed Europą Środkowo-Wschodnią. Moderowana przez prof. dr. hab. Marka Pietrasia, sesja plenarna zgromadziła takie postacie jak Jarosław Narkiewicz, poseł na Sejm Republiki Litewskiej, dr Adam Eberhardt, Wicedyrektor Studium Europy Wschodniej UW, amb. Jerzy M. Nowakowski z Akademii Sztuki Wojennej i Akademickiego Centrum Analiz Strategicznych oraz prof. Hryhorii Perepelytsia z Instytut Stosunków Międzynarodowych Kijowskiego Uniwersytetu Narodowego im. T. Szewczenki. Dyskutowano o bezpieczeństwie regionalnym w kontekście

agresji Rosji na Ukrainę, przyszłości architektury bezpieczeństwa, roli sojuszy i współpracy transgranicznej, a także o miejscu Europy Środkowo-Wschodniej w globalnym układzie sił. Wystąpienia prelegentów ukazywały region jako kluczowy punkt geopolitycznego napięcia, ale też jako przestrzeń wspólnej odpowiedzialności i strategicznej solidarności.

Niezwykle ważnym wydarzeniem konwencji był **panel redaktorów czasopism naukowych**, poświęcony roli periodyków naukowych w dokumentowaniu i analizie przemian w Europie Środkowo-Wschodniej. W debacie wzięli udział redaktorzy czołowych czasopism badających ten region, takich jak „Studia z Dziejów Rosji i Europy Środkowo-Wschodniej" (dr hab. Daniel Boćkowski, prof. UwB), „Eastern Review" (dr hab. Michał Słowikowski, prof. UŁ), „Nowa Polityka Wschodnia" (dr hab. Antonina Kozyrska, prof. UMK), „Studia Wschodnioeuropejskie" (prof. dr hab. Józef Tymanowski, Uniwersytet Warszawski) oraz „Wschód Europy. Studia humanistyczno-społeczne" (prof. dr hab. Walenty Baluk, Centrum Europy Wschodniej, ISM UMCS oraz dr Eleonora Kirwiel, Instytut Nauk o Polityce i Administracji UMCS). Dyskusja moderowana była przez redaktorkę czasopisma „Więź" Bogumiłę Berdychowską oraz dr hab. Beatę Surmacz, prof. UMCS, i dotyczyła wyzwań związanych z publikowaniem badań, w tym konieczności uwzględniania perspektywy interdyscyplinarnej oraz wpływu wojny Rosji przeciwko Ukrainie po 2014 r. na narracje naukowe. Podkreślono również znaczenie czasopism naukowych, które nie tylko badają rzeczywistość, ale także kształtują sposób jej interpretacji, pełniąc kluczową rolę w rozwoju badań nad Europą Środkowo-Wschodnią.

Warto odnotować, że immanentną częścią Konwencji były panele studenckie, które stworzyły młodym badaczom przestrzeń do prezentacji swoich projektów naukowych i wymiany doświadczeń z ekspertami. Ponadto wydarzeniu towarzyszyła wystawa Muzeum „Głosy Ludzi Pokoju" opowiadająca o losach cywili dotkniętych rosyjską agresją oraz prezentacja wyników badań w ramach międzynarodowego projektu – *Muzeum „Głosy Ludzi Pokoju" w kontekście pamięci narodowej. Doświadczenie Ukrainy i państw europejskich*. W ramach komercjalizacji badań międzynarodowy zespół pod kierunkiem prof. dr. hab. Walentego Baluka opracował na zlecenie Fundacji Rinata Achmetowa autorską koncepcję powołania narracyjnego muzeum historii mówionej.

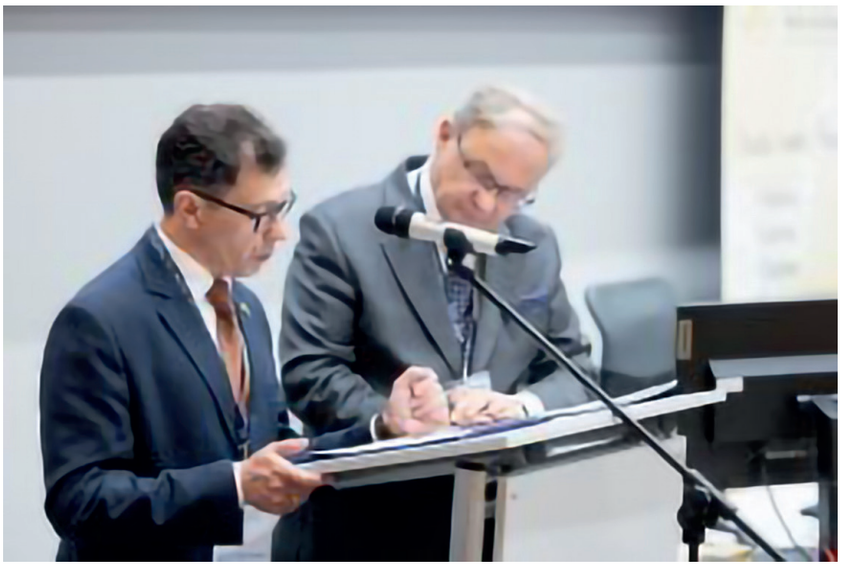
I Konwencja Badaczy Europy Środkowej i Wschodniej stanowiła zatem ważne forum analizy przemian politycznych i społecznych w Europie Środkowo-Wschodniej w okresie intensywnych zmian, spowodowanych m.in. wojną rosyjsko-ukraińską. Badania typu *area studies* lub *regional studies* wyróżnia systemowe i kompleksowe podejście do studiów nad historią, kulturą, geografią, polityką, gospodarką i społeczeństwem państw Europy Środkowej i Wschodniej. Interdyscyplinarnych badań w tym zakresie nie sposób prowadzić bez odwołania się do dorobku stosunków międzynarodowych i bezpieczeństwa narodowego. Zapoczątkowanie spotkań w formule konwencji było odpowiedzią na zapotrzebowanie środowiska badaczy w Polsce i za granicą posiadania stałego forum debaty akademickiej poświęconej złożonej problematyce państw Europy Środkowej i Wschodniej.

Należy zwrócić uwagę, że zarówno Organizatorzy, jak i uczestnicy Konwencji zgodnie zaakcentowali wagę poruszanej problematyki oraz wysoki poziom merytoryczny debat i paneli, co w konsekwencji przyczyniło się do deklaracji odnoszącej się do nadania opisanemu wydarzeniu cyklicznego charakteru.

Niniejszy tekst oraz zdjęcia publikowane są za zgodą autorów sprawozdania znajdującego się pod linkiem: https://www.umcs.pl/pl/wydarzenia,11507,relacja-z-i-konwencji-badaczy-europy-srodkowej-i-wschodniej,168011.chtm (dostęp: 29.09.2025).

Dr hab. Ewelina Podgajna, prof. UMCS, Dziekan Wydziału Politologii i Dziennikarstwa UMCS

Uroczyste otwarcie Konwencji moderowali: prof. dr hab. Marek Pietraś, Dyrektor Instytutu Stosunków Międzynarodowych UMCS i Przewodniczący Rady Programowej Konwencji oraz prof. dr hab. Walenty Baluk, Dyrektor Centrum Europy Wschodniej UMCS i Przewodniczący Komitetu Organizacyjnego

Wręczenie Medalu św. św. Cyryla i Metodego Centrum Europy Wschodniej UMCS Bogumile Berdychowskiej

Obrady I Sesji plenarnej „Środkowoeuropejska debata geopolityczna". Moderator: prof. dr hab. Marek Pietraś, Dyrektor ISM UMCS. Uczestnicy: Jarosław Narkiewicz, Poseł na Sejm Republiki Litewskiej, Mykoła Kniażycki, Deputowany do Rady Najwyższej Ukrainy, dr Adam Eberhardt, Wicedyrektor Studium Europy Wschodniej UW, amb. Jerzy M. Nowakowski, Akademia Sztuki Wojennej, Akademickie Centrum Analiz Strategicznych, prof. Hryhorii Perepelytsia, Instytut Stosunków Międzynarodowych, Kijowski Uniwersytet Narodowy im. T. Szewczenki

Uczestnicy panelu „Granice bezpieczeństwa: Europa Środkowa i Wschodnia w nowym układzie sił" – dr Grzegorz Tutak, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, dr hab. Marcin Orzechowski, prof. US, Instytut Nauk o Polityce i Bezpieczeństwie, Uniwersytet Szczeciński, Redaktor Naczelny czasopisma „Pomiędzy. Polsko-Ukraińskie Studia Interdyscyplinarne", dr Tomasz Olejarz, Instytut Stosunków Międzynarodowych, WNSiH, Państwowa Akademia Nauk Stosowanych w Przemyślu, oraz dr hab. Tomasz Stępniewski, prof. KUL, Instytut Nauk o Polityce i Administracji, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, który pełnił również funkcję Moderatora